

Memento cursori

Petrus Christiaen

Zittend op zijn ornithowolk keek Piet Hens neer op al die vogelaars die opnieuw een bijdrage hadden geleverd aan de recente versie van de Vogels van Limburg. Het deed hem goed dat zijn oude wens was verstaan en dat er voor gezorgd was dat er nu zo'n prachtig boek verschenen was. Apetrots was hij op het feit dat zijn dochter Lenie daarin een voorwoord had geschreven. Hij herinnerde zich nog dat zij destijds vogels aannam van lokale veldwachters en jachtopzichters. Bang was zij er niet voor en zij was er ook niet vies van, want met veel plezier zette zij een binnengebrachte vogel op. Zo leerde ook zij de vogels uit hun omgeving kennen. Wat een plezier hadden ze destijds bij Naturalis over een door haar opgezette vogel die zij daarheen gezonden had. Er stond geen naam bij en met geen mogelijkheid konden ze de soort vinden. Zelf was Piet al over, maar hij verkneukelt zich nog.

Trots is hij op de jongelui van de redactie van de Avifauna van Limburg. Zij hebben het aangedurfd zijn waarneming van de tien Renvogels op De Hamert op te nemen in het boek. Hij weet nog hoe hij samen met de rentmeester van het Limburgs Landschap, de heer Christiaense en met mevrouw Klinkenbergh op die dag in september 1969 naar dat prachtige gebied geweest was. De echtgenoot van mevrouw had heel veel betekend voor het tot stand komen van het gebied en men had hem geëerd met een gedenkplaat. Zijn vrouw wilde die wel eens zien en Piet had haar beloofd die te tonen. En zo reden zij op die twaalfde september naar De Hamert bij Wellerlooi.

Piet wil het verhaal zelf wel 'geestig' vertellen en dus laat ik hem aan het woord:

'Het was een zonnige dag en de zuidenwind gaf een weldadige warmte die ons goed deed. Wij wandelden en genoten van de Kieviten en de Groenpootruiters in het Heerenven. Daarna reden wij nog enige tijd rond in het gebied. Wat een genot hier te kunnen vogels kijken. Dat is weer eens iets anders dan mijn gesnuffel in de musea, hoewel dat ook heel leerzaam is. Vanaf een open plek met gemaaide jonge heide aan de rand van het Heerenven zagen wij een groepje kleine vogels opvliegen. Hun smalle puntige vleugels en zwarte handpennen vielen op. Ze vlogen een stukje over de dekking en vielen spoedig weer in. Wij stapten uit en liepen voorzichtig een stukje in de richting van het ingevallen groepje. De vogels vlogen weer op en verdwenen even daarna weer in de dekking.

Petrus Antonius Hens
(7 augustus 1888 - 26 april 1971).
Bron: Voous 1995.

Een opmerkelijke discussie over Renvogels

In de loop van juli en augustus 2007 is er een discussie ontstaan op het EuroBirdnet Nederland. Dit naar aanleiding van het opnemen van de groep van tien Renvogels in de nieuwe Avifauna van Limburg die verscheen in het najaar van 2006. Deze waarneming is aanvaard door de Commissie voor de Nederlandse Avifauna in 1971. Deze commissie bestond toen uit: W.Ph.J. Hellebrekers, P.A. Hens, dr. C.G.B. ten Kate, mr. J. Kist (secretaris), J.G. van Marle, dr. G.F. Mees, prof. dr. M.F. Mörzer Bruyns, J. Swaab, M.J. Tekke (archivaris), prof. dr. K.H. Voous (voorzitter), dr. K. Waldeck en drs. Jan Wattel.

Een latere commissie heeft in een herziening van waarnemingen deze waarneming niet meer aanvaard. Het is opmerkelijk dat er nu bijna veertig jaar later – nadat de waarneming toch weer is gepubliceerd – weer zoveel discussie is ontstaan. Via een mediameik kanaal kon *het Vogeljaar* de hand leggen op een opmerkelijk stuk. Wij willen u dit niet onthouden.

Namens de redactie,

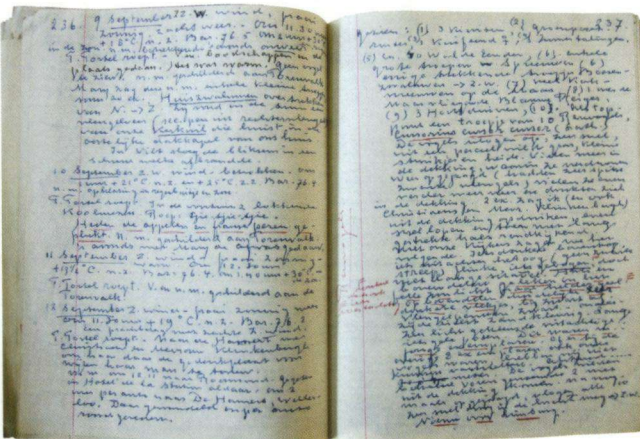
■ Rob Kole

De grafsteen van P.A. Hens.

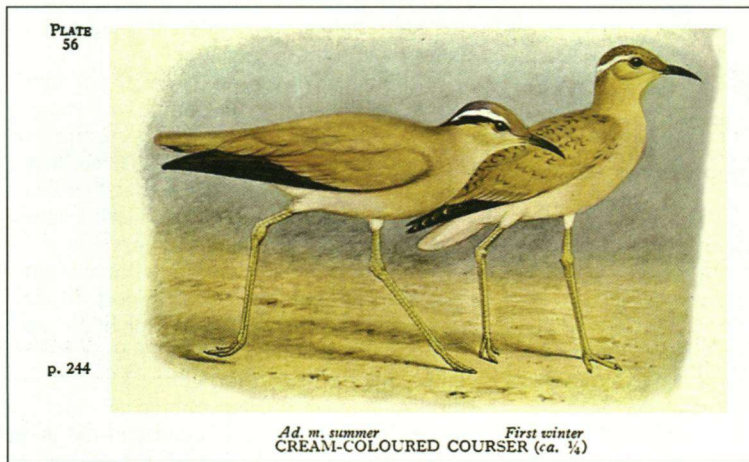
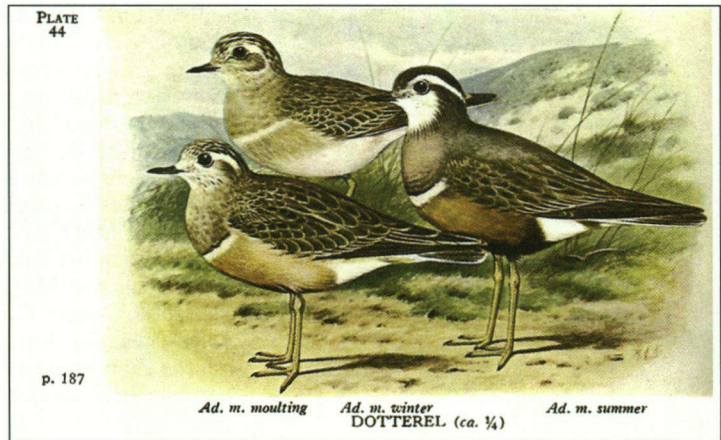
Christiaense zag drie vogels die even uit de dekking kwamen en zich vervolgens weer drukten. We zagen de vogels daardoor niet meer. De afstand was niet groot, slechts 39 meter. Hoorden deze drie vogels tot dezelfde als de groep van tien die eerder de dekking in vlogen? Na de drie die Christaense zag, kwamen er nog twee uit de dekking. We zagen alle drie hoe eerst één en daarna nog één vrij kleine vogel met zeer opvallend steltloperachtige lange poten en met ver naar voren gestrekte vrij lange hals met grote passen uit de dekking kwamen rennen. Wij konden de vogels op deze afstand in het zonnetje goed bekijken. In mijn dagboek noteerde ik later: 'Iets donkere bovenkop, iets wit achter het oog (geen zwarte streep), flinke iets gebogen,

donkere doch ook niet lange snavel. Hals en bovendelen geleken in het felle zonlicht fraai helder geel (iets roestachtig) op bovendelen duidelijk zeer donkere vlekjes bij het zwarte af. Vleugelpennen zwart, onderzijde iets zandkleurig. Lange zeer licht gekleurde witachtige iets gele poten. Dit waren mijns inziens jonge exemplaren. Of er bij de overige 8 ook oude vogels waren, hebben wij niet kunnen vaststellen. Afstand 30 à 40 meter. De vogels wilden behalve de twee die hiervoor genoemd zijn, niet uit de dekking komen. Na nogmaals opgejaagd vlogen alle 10 zeer snel hoog in de lucht weg richting zuidwesten'. In het veld dacht ik bij het zien van de kop en de lichtgebogen snavel al aan een Renvogel. De zeer lange poten en het gedrag om liever snel dekking te zoeken

Het dagboek van Piet Hens met onder andere de aantekeningen van de waarneming van de Renvogel op 12 september bij De Hamert.

Morinelplevieren in diverse kleden.
Bron: Hollom (1980).

Renvogels.
Bron: Hollom (1980).

dan weg te vliegen ondersteunden mijn determinatie. Dat ik op mijn oude dag nog een nieuwe soort voor Limburg mocht ontdekken! De twee vogels die als het ware op de uitkijk stonden, vlogen niet weg, maar verdwenen opeens in de dekking. Even daarna kwam het gehele troepje verspreid op de wieden. Ditmaal vlogen de vogels in snelle vlucht naar de heide. Tegen de helderblauwe lucht telden wij 10 stuks. Dit waren beslist Renvogels al leverden bij de determinering de gele in plaats van kaneel- of isabelkleurige bovendien een moeilijkheid op. Het zonlicht zal ons wel parten gespeeld hebben. Christiaense had een vogelgids bij zich. De afbeelding van de adulte vogel in de gids kwam niet overeen met de vogels die wij hadden gezien. Dat waren jonge vogels. Thuisgekomen ben ik op zoek gegaan in

de literatuur en heb ik de bestaande afbeeldingen grondig bestudeerd. De beschrijving door Van Oort kwam niet geheel overeen met mijn aantekeningen. De tekeningen in de nieuwe Naumann van een juveniel exemplaar weken ook af van onze waarneming. Het 'Handbook' en 'Hartert' gaven mij geen aanwijzingen tot heroverweging. De 'Ergänzungsband' gaf details weer over de Renvogels van de Canarische Eilanden en die van de Kaapverdische Eilanden. Zouden de twee vogels tot de ondersoort 'bannermanni' hebben behoord? Het zou kunnen. De afstand van hun broedgebied tot hier is voor deze steltlopers niet zo groot. Nimmer is er in Europa een zo groot groepje aangetroffen. Ook in hun broedgebied vindt men groepjes van 4 tot 8 stuks. Het gedrag dat Bannerman beschrijft in

Schets van de Renvogel getekend door Piet Hens. Deze was opgenomen in het *Natuurhistorisch Maandblad* van het *Natuurhistorisch Genootschap* in Limburg bij het artikel over de waarneming van deze vogel.

zijn 'Birds of the British Isles' komt overeen met hetgeen wij zagen. Ik heb ook Vaurie en Niethammer erop nageslagen. Opvallend is dat er op de Britse eilanden er veel waarnemingen zijn. Witherby meldt 24 vondsten. Ook in Nederland zijn er enkele waarnemingen tot nu toe. Voor het 'Natuurhistorisch Maandblad' heb ik een uitvoerig artikel geschreven over deze bijzondere waarneming van een nieuwe soort voor Limburg.'

Tot zover het verhaal van Hens.

Birds of a feather

Ook in de vogelaarshemel zoeken gelijkgestemden elkaar op. En zo treffen wij even later bij Piet zijn vogelvrienden van toen. Samen vormden zij de Commissie voor de Nederlandse Avifauna. Helaas is Jan er nog niet. Hij was in 1970 een zeer geïnteresseerde wetenschapper. Tijdens de vergadering waarin de waarneming van Piet besproken werd, waren er weinig opmerkingen gemaakt. Of er geen eieren waren, vroeg Hellebrekers. Die liep altijd met twee eierstokken rond op zoek naar nieuwe kennis over de herkenning van eieren. Voous zelf had niet zo'n mening. Diplomatiek als altijd liet hij de heren discussiëren. Kist wilde wel weten wat er aan de door hem vertaalde gids

ontbrak om de Renvogels goed te determineren. Swaab zei nog: 'Ik heb jouw artikel grondig bestudeerd' zou het kunnen zijn dat het groepje uit twee soorten bestond? Jij geeft aan dat jullie één vogel uit de vegetatie zien komen met een lange hals. Kan het zijn dat deze vogel anders was dan de overige negen of misschien acht?'

'Wat zouden het dan anders kunnen zijn?' vroeg Piet. Aan Mörzer Bruyns hoeven ze het niet te vragen. Op zee zie je deze vogels niet. Ten Kate kende ze ook niet van de Zuiderzee en Kampen en ook hij had hier geen duidelijke mening over. Van Marle postuleerde dat hij de waarneming van Piet geweldig vindt. Wij allen kennen de gedegenheid van Piet en ik mag nog even onze bijdrage voor het Ornithologisch Congres in 1930 noemen, waar iedereen onder de indruk was van zijn kennis van de systematiek en zijn bijdrage daaraan. Samen met Piet en later ook met Karel heb ik ervaren dat Piet een zeer gedegen ornitholoog is'. Gerlof Mees vroeg of er ook sprake kon zijn van verwarring met een andere steltlopersoort. De discussie ging over welke soort dit dan geweest kon zijn. Welke steltloper die op de beschrijving lijkt, heeft dergelijke lange poten. En dan die gelige kleur en die kromme snavel. Neen, hier kon niet anders geconcludeerd worden dan dat er in ieder geval één Renvogel bij zat. Voous eindigde de discussie met: 'Heren, mogen wij het zo samenvatten dat wij deze waarneming aanvaarden?' De heren knikten en er werd een goede fles wijn opengemaakt om dit te vieren.

Zo moet het ongeveer gegaan zijn. Piet had wel gemerkt dat er af en toe wat jeugdige vogelaars waren die twijfelden aan de determinatie van zijn waarneming. Zo hoort dat ook met jonge honden.' Het had hem daarboven niet bevreemd dat de soort in de herziening van de lijst met waarnemingen was gesneuveld. Die lui waren er niet eens bij geweest en ze noemden nauwelijks argumenten. Dat deed men in onze tijd wel beter.

Als je toch ziet, denkt Piet, en leest hoe dat bij de eerste twitchbare Renvogel is gegaan. Een argeloze vogelaar met zijn vriendin ziet de vogel. Zij zagen de vogel ineengedoken op 50 m afstand. In het verslag dat ze maakten staat: 'Toen de

Piet Hens met een aantal bestuursleden van de Club van Vogelkundigen.

zwartwitte koptekening zichtbaar werd, was de determinatie simpel'. 'Dit alleen, Christiaens,' merkte Piet geïrriteerd op, 'was al genoeg om deze waarneming zeker te stellen. Ik geef toe dat velen de soort gelukkig later nog hebben gezien. Jammer dat dit met onze waarneming niet mogelijk was.'

Digitale onrust

In de maanden juli en augustus 2007 laten de ongrijpbare bits en bites Piet ook hier niet met rust. Er is een Limburger die de knuppel in het hoenderhok gooit. 'Justin is een aardige jongen,' meent Piet, 'maar dat hij nu net kritiek moet hebben op het opnemen van mijn waarneming in die nieuwe avifauna, is onbegrijpelijk.' Piet geeft zelf zijn commentaar op al hetgeen er via die moderne communicatie naar boven komt. Excuses voor zijn opmerkingen die naar uw mening te geestig zijn. Piet kan niet anders. 'Kijk, mijn wolkenhart gaat open, want daar is zowaar een pleidooi van niet-Limburger Frank. Justin had een foto gemaakt van de beschrijving uit mijn dagboek. Frank had deze bladzijde goed bestudeerd. De suggestie van Justin en anderen was dat ik 'morinellen' zou hebben gezien. Alsof ik die soort niet kende. Ik had ze zelfs in mijn balgen-collectie. Goudplevieren en morinellen komen wel overeen, maar Renvogels zijn duidelijk anders. De reactie van Klaas, (hij 'Sprak van vogels en vissen!') vind ik wel aardig. Die wilde de waarneming omzetten in vogel spec.(!). Zo'n jongen beweert doodleuk dat wij de snavelvorm niet

gezien konden hebben. In 1969 was Klaas nog volop aan het puberen, de rakker. Karel, wat vind jij hiervan?' Karel vond niet dat hij hier iets over kon zeggen, omdat die jonge Jan er hier nog niet bij kan zijn. 'Hij was altijd al een diplomatiek figuur. Wil zich natuurlijk niet met het geval bemoeien. Die arend van Ommen van B. noemt hij wel in zijn boek over al die vogelaars,' vindt Piet. Piet zit weer op zijn ornithowolk en daar becommentarieert hij nieuwe scribenten. 'Ene Gijs weet te melden dat ik niet zo onder de indruk was van de waarneming. Hij heeft kennelijk mijn artikel niet gelezen. Daarin staat toch duidelijk dat: 'Ik niet het minste vermoeden had dat ik bij die gelegenheid en op mijn oude dag de mijns inziens belangrijkste ornitho-

Illustratie: Albert Beintema

Morinelplever bij Waterplak Oude Zeug in de Wieringermeer, mei 2007. Foto: Luc Smit.

logische waarneming zou doen!' Duidelijker kan het toch niet. En hij noemt mij hulpeloos. Laat hij eens naar mijn resultaten kijken. Die jongen zat toen nog in de luiers. Hij noemt de waarneming een minpuntje in de nieuwe Avifauna.

Let op, nu gaat die woordkunstenaar Klaas mij verdedigen. Hij mailt dat ik de soort niet zou kennen, ongelooflijk. Ik had stress! Beste Klaas, dat woord kenden wij toen nog niet. Hij schrijft dus ape (of apen)-kool. Hij vindt dat de auteurs van de Limburgse avifauna zich aan de herzieningscommissie hadden dienen te conformeren. Is die Klaas dan zo'n conformist? Ze hebben zich geconformeerd aan de enige commissie die met mij in hun midden dit geval hebben aanvaard! Klaas is beter thuis in zijn eigen bibliotheek om daar het hoofdlettergebruik uit te pluizen!

En vergeet men even niet dat er kort na mijn overlijden in 1973 tien Renvogels werden gezien bij Birecik (Turkije). Natuurlijk is dit in het verspreidingsgebied, maar een groepje van tien was er toch maar. Ze blijken in groepen ver van hun broedgebied uit kunnen te zwerven. En dan beweert die Klaas nota bene dat ik niet kon tekenen. Als het kon adviseerde ik de jonge Jan, voorzitter van het door mij ingestelde Hensfonds, om goed na te denken of het fonds bij een aanvraag door Klaas dit wel zal honoreren. Ik kan niet tekenen en schilderen! Die Justin heeft het

beter door, hij valt mij weer mee. Mijn hemel, wat merk ik nu. Het lijkt erop alsof ze elkaar in de digitale haren gaan zitten om mijn waarneming. Ho, is dit nu nodig? Karel straal eens wat diplomatie naar die jongens. In onze tijd zou de voorzitter van de Club van Nederlandse Vogelkundigen of van de Nederlandse Ornithologische Vereniging ingrijpen. Nu zie ik alleen de voorzitter van die ornithomanenclub reageren. Die komen niet eens bij elkaar om een goed glas te drinken. Kist, wat vind jij ervan? Kist glundert en wijst op de 'Lure of the List'. Ene Dirk meldt hoe men in de jaren tachtig met waarnemingen omging. Dat is mooi maar zo ging dat bij ons niet. Wij kenners onder elkaar discussieerden wat af. En wij, heren, kenden elkaar. Het wordt nog humoristisch daar beneden. Die Justin noemt mij een communicatie-ornitholoog, wat dat ook mag zijn. Valt mij weer vies van hem tegen. Mijn ornithologische bekwaamheid wordt in twijfel getrokken door die woordkunstenaar. Wie hebben wij daar? Wat leuk. Dat gouden jochie komt ook een duit in het zakje doen. Hij was destijds nogal bevriend met Bais en de Bultjes. Herinneren zij zich nog wel wat een roddels er waren in de jaren zestig over hun waarnemingen in De Hamert. Wat die allemaal in Limburg zagen, daar kon geen pater tegenop. Laten ze die waarnemingen eens kritisch bekijken. Jongelui daar beneden, ga zo door. Ik blijf bij mijn

Renvogel op Sal, Kaapverdische Eilanden op 10 april 2007.
Foto: Albert Beintema.

waarneming. Als je niet in tien Renvogels gelooft, dan in negen of in acht of misschien zelfs in één. Die heb ik getekend. Mijn waardering voor de redactie van de Avifauna. Die laten zich door die westerlingen niet 'Kist'en. Dat doet mij aan die controverse tussen de Haagse en de Amsterdamse vogelaars denken'. Piet laat het hier bij. Ik ga nu lekker aan gene zijde samen met Karel, Jan, Joop, Mees en al die anderen een goed glas godendrank drinken. Proost op die prachtige Limburgse Avifauna. Aan deze

zijde gaat de digitale discussie verder. De zomer is bijna voorbij, vermits die dit jaar al begonnen is. Wat zal de prijs van de komkommers zijn?

Met dank voor discussie aan: Gijsbert van der Bent, P. Christaense (†), Klaas Eigenhuis, Steve Geelhoed, Rob Goldbach (zonder Bais en Bult), P.A. Hens (†), Justin Jansen, Peter C. Meijer, Dirk Moerbeek, mev. H.A.M. Mossel, Frank Neijts, Ran Schols, Ed Veling, Jan Wattel en Edward van IJzendoorn.

juli-augustus 2007

LITERATUUR:

- Berg, A. B. van den (2001):** Avifauna van Nederland; 2de herziene druk. GMB Uitgeverij Haarlem/Stichting Uitgeverij van de KNNV, Utrecht.
- Berg, A.B. van den c.s. (1990):** Vogels nieuw in Nederland. Zomer & Keunig, Ede.
- Bierman, W.H. (1964):** De Arend van Ommen; Limosa 37: 264-276.
- CNA (1970):** Avifauna van Nederland. Brill, Leiden.
- Cramp, S. (1983):** Handbook of the Birds of Europe and the Middle East and North Africa, Volume III. Oxford University Press, Oxford.
- Duivendijk, N. (2002):** Dutch Birding Kenmerkengids. DBA, Amsterdam.
- Hens, P.A. (1926):** Avifauna der Nederlandse provincie Limburg beneevens ene vergelijking met die der aangrenzende gebieden. Goffin, Maastricht.
- Hens, P.A. (1964-1965)** Avifauna van de Nederlandse Provincie Limburg. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Maastricht.
- Hens, P.A. (1969):** Dagboeknotities (met dank aan Justin Jansen).
- Hens, P.A. (1969):** Waarneming van een troepje Renvogels, *Cursorius cursor subsp?* In het Natuurreservaat 'De Hamert' te Wellerlooi in Noord-Limburg. Natuurhistorisch Maandblad 58 :176-180.
- Hollom, P.A.D. (1980):** The Popular Handbook of British Birds. Witherby Ltd, London.
- Hustings, F., J. van der Coelen, B. van Noorden, R. Schols & P. Voskamp (2006):** Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Roermond.
- IJzendoorn, E.J. van & P. de Heer (1985):** Herziening van de Nederlandse Avifaunistische lijst: Limosa 58: 65-72.
- IJzendoorn, E.J. van (1996):** Herziening Nederlandse Avifaunistische Lijst 1800-1979: tweede fase Dutch Birding 18(4):157-202.
- Tekke, M.J. (1972):** Ornithologie van Nederland 1969 en 1970. Limosa 45:75.
- Vooijs, K.H. (1995):** In de Ban van Vogels. Scheffers, Utrecht